

1982 ANAYASASI'NIN GETİRDİĞİ SIKINTILAR İLE ANAYASA YARGISI'NA GENEL BAKIŞ

Av. Turgut İNAL(*)

Anayasa Mahkemesi'nin Sayın Başkanı ve değerli üyeler, Barolar Birliği'nin değerli başkanları, Sayın SAV, Sayın EVREN, Sayın MATKAP, Sayın Yargıçlar, Savcılar, sevgili meslektaşlarım, sevgili Antakya'lılar.

BU ÜLKE İÇİN YAPILACAK HİÇBİR KONGRE, KONFERANS VE SEMPOZYUM, HUKUK KONGRELERİ VE SEMPOZYUMLARI KADAR ÖNEMLİ OLAMAZ.

Anayasa Mahkememiz'in kuruluşunun 34. yıldönümü nedeniyle, bu mahkemenin kuruluş gününün etkinliklerle kutlanmasını sağlayan yasa gereği, yapılan bu toplantıyı onurlandırmanızı, **hukukun üstünlüğüne duyduğunuz saygıya** bağlayarak sözlerime başlamak istiyorum.

Böylesine seçkin ve ülke yönetiminde söz sahibi olan şahıslarınızın huzurunda, rejimimizden başlayarak, demokrasimiz, hukukumuz ve yargımıza kadar çeşitli konularda sizlere kısa birkaç cümle halinde bilgiler sunup asıl konuma geçeceğim.

Şuna kesin inanıyorum ki, Türk Hukuku, Türk Yargısı ve sorunları konusunda yapılacak kongre, konferans ve panellerin önemi, bu ülkede seçilecek ve çok ciddi sayılacak, konu ve sorunların dile getirilmesinden ve ele alınmasından çok daha önde ve acil durumda bulunduğu bilinmesini isterim. Ve yine inanıyorum ki bu sempozyumda Türk Hukuku, Yargısı ve özellikle Anayasa Hu-

---

(*) Balıkesir Barosu Avukatlarından.

kuku ve Anayasa konusunda yapılacak açıklamalar, verilecek bilgiler, çağdaş hukukun ve çağdaş yargının süratle gelmesinde, seçkin kişilikleriniz rol oynayacaktır.

HUKUK ŞAYET ESKİR, ÇAĞDIŞI KALIRSA

Hukuk öyle bir olaydır ki; Devleti'nden, Hükümet'inden, Meclisi'nden, Mahkeme'lerinden başlayarak, tüm kurum ve kuruluşları, en sade yurttaşına değin, hatta doğumdan önce başlayarak, ölümden sonra dahi insanlarımızı ilgilendiren, yaşamımızın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Böylesine bir özellik taşıyan, hakkı, adaleti, eşitliği, düzeni koruyan ve hak, adalet dağıtmayı içeren hukuk, şayet eskir, çağdışı kalırsa, insanlarımızın sayamayacağımız kadar gereksinimlerini, yerine getiremez, karşılayamaz duruma düşerse, o zaman ne mahkemelerde verilen karardan, yönetimlerin işlemesinden ve Yüce Meclis'in çalışmasına değin her şey aksar, ülke büyük sıkıntılarla ve problemlerle karşı karşıya kalmış olur. İşte biz, yaşadığımız hukuk ve yargı sorunları gereği Türk Hukuku ve Türk Yargısı konusunda seçilecek her kongre ve konferans konusunun yararına, önemine ve önceliğine hep inanmış ve uzun süre sayılabilecek meslek yaşamımızda bu konuları hep ele almış, işlemiş bulunuyoruz.

Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluş ve Yargılama Usülleri Hakkındaki Yasası'nın 58. maddesinin getirdiği «kuruluş gününün» etkinliklerle kutlanmasını sağlayan bu maddeyi çok isabetli buluruz. Dileriz böyle maddeler ülke adaletinde, ülke yönetiminde söz sahibi bulunan diğer kuruluşlarda da bulunsun ve aynı zamanda uygulansın.

ANAYASA MAHKEMESİ SAYIN BAŞKANI ÖZDEN'DEN, BAŞKAN NABİ İNAL VE HATAY VALİSİ UTKU ACUN'A DEĞİN SEMPOZYUMA EMEĞİ GEÇENLERİ KUTLARIM.

Anayasa Mahkemesi kuruluş günü nedeniyle böyle bir sempozyum olayını hazırlayan ve konuda çalışan, Anayasa Mahkemesi'nin Başkanı Sayın ÖZDEN'den başlayarak, sempozyumda emeği geçen mahkemenin değerli üye ve yetkililerini ve bu sempozyuma ev sahipliği yapan Hatay Barosu'nda olduğu kadar, Barolar Birliği'nde çalışmalarını ile kendisini ispatlamış değerli Başkan Av. Nabi İNAL'ı, Hatay'ın değerli Valisi, hemşehrimiz sayın Utku ACUN'u, Sempozyumda bildiri sunacak arkadaşlarımı ve bu sempozyuma ka-

tilan siz seçkin hukukçu ve konukları ve bu sempozyumu ülke düzeyine yayacak, basın, radyo, televizyon ve televizyon temsilcilerini kutlar, kendilerine teşekkür ederim.

1982 ANAYASASI HANGİ ORTAMDA YAPILMIŞ VE BU ÜLKE NASIL BİR HUKUK ORTAMINDA YAŞAMAKTADIR.

Biz bu sempozyumda, konuşmamızı üç ana başlık halinde sunacağız :

İşleyecek birinci konumuz «1982 Anayasası nasıl bir hukuk ortamında doğmuş ve yapılmıştır. Ülkemizde yaşayan hukuk neler getirmiş, nasıl bir hukuk, özgürlük tarlası yaşatmış ve yaratmıştır.

Sempozyumda işleyecek ikinci konumuz bu Anayasa'ya neler denmiştir, neler dedik, neler yaptık, neler söyledik.

Sempozyumun son bölümünde, Anayasa'da ve Anayasa Mahkemesi'nde nelerin bulunması, nelerin getirilmesini önerdik ve açıkladık.

Yukarıda konularımızı işlerken, elbette bilim çevresindeki görüşlerden yararlanacağız. Ama bilimsel bir konferans vereceğimiz iddiasında da hiç bir zaman bulunamayız. Biz bölgemizde uzun süredir Avukatlık ve bir ilin barosunu yıllarca temsil etmemiz sırasında elde ettiğimiz zengin deneyimlerimiz içerisinde ve uygulamadan gelen bir kişi olarak, bu konuşmamızı yapacağız.

Önce şu bilinmelidir ki bu Anayasa ve Anayasa Mahkemesi bu ülkenin gerçeğidir, ülke insanının yarattığı bir Yasa'dır ve kuruluştur. Bu ülke insanının içinde bulunduğu hukuka ve ortama uygun bir Yasa'dır ve kuruluştur dersek yanlış bir tanı koymuş olmayız. Benzetmek caiz ise **Anayasa ve Anayasa Mahkemesi'de bizdendir ve bize benzemiştir.** Bu sert ve çarpıcı cümleden elbette rahatsız olanlarınız olabilir. Ülke nasıl bir hukuk ortamı içerisinde bulunmuş veya bulundurulmuşsa o ortama uygun Anayasa çıkarılmıştır. Yalnız şunu belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi gerçeğini, biz bize benzeriz cümlesi içerisinde değerlendirmeye kalkarsak bu mahkemeye karşı, kadirbilirsizlik yapmış oluruz. Bu mahkeme kurulduğundan bu yana ülke hukukunun ve toplumun önüne geçerek çağdaş hukuku ve yargıyı yaratmada büyük çaba sarfetmiş, zaman zamanda ağır mücadele vermiş ve bir gün bu mücadelesinden geri adım atmamış, çalışmalarından ve kararlarından korkmamıştır.

Anayasa Mahkemesi kurulduğundan bu yana 34 yıl içerisinde gerçekten ülkenin geçirdiği depremler, ihtilaller, kapalı rejimler ve hatta Anayasa ve bu Mahkeme'ye yapılan direkt hücumlar, tecavüzler karşısında hiç yılmamıştır. Zaman zaman, 1961 Anayasası'nın ve Mahkemesi'nin ülke için lüks, geniş dikilmiş bir elbiseye olduğu hatta, Ulusal Egemenliği ve Büyük Meclisi çiğnediği ve onun üstüne çıktığı açıklanmış, bu meydanlarda, Meclis kürsülerinde söylenmiş, bilim çevresinde bile oportinist düşünce ile bu malzemeler kullanılmış olmasına karşın bu mahkeme kale gibi ayakta kalmış, kendisine direk yapılan ağır saldırılara ve her türlü girişimlere karşı tabiri caiz ise hiç metelik ve ödün vermemiş, onurunu yüksek düzeyde korumuş ve birbirinden seçkin başkan ve üyelerle anıt kararlar vermiş ve anıt hukukçular yetiştirmiştir. Bu açıdan bu sempozyumun başında bunları açıklarken bu uğurda onurlu savaş veren bu mahkemenin değerli başkan ve üyelerini, rahmetli olanları bin rahmetle, yaşayanları saygıyla kutlamak huzurlarınızda kendilerine takdirlerimi sunmak istiyorum.

1982 Anayasası önce nasıl bir hukuk tarlasından doğmuştur. Nasıl bir rejim varken, nasıl bir siyasal ortamda ve ne koşullarda, ne gibi bir sıkıntı ve problemler içerisinde doğmuştur. Doğarken yurttaşlara bu Anayasa konusunda nasıl katılma veya katılmama payı verilmiştir, ne gibi sıkıntı, ceza ve yasaklar içinde doğmuştur, bunlar hiç gözden uzak tutulmamalı akıldan hiç çıkarılmamalıdır. Yine bu Anayasa'nın hazırlık ve yapılışından oylanmasına değin yaşanan siyasal ve hukuksal kamburlar ve hatta bu Anayasa'nın kendi kendine getirdiği ek maddelerle yapanları için af getirme olayını ve bu Anayasa'nın eteğine yapışarak kazanılan haklar ve makamları bu sempozyumun başında büyük sıkıntıyla karşıladığımı, hukukla ve ulusal istenceyle hiç bağdaştırmadığımı açıklamak isterim.

ÖNCE BİLİNMELİDİR Kİ 1982 ANAYASASI BİR DARBE ANAYASASI'DIR.

Bu Anayasa için bazı düşüncelerimi açıklamak istiyorum. Bunun karşısına geçerek veya verilecek yanıtlarla (şimdi sırası değil, artık küllenen konulara girmenin anlamı yoktu, yara açmanın ne yararı var) gibi sözlerle karşılaşacağıma inanıyorum. Ama asıl inanıyorum ki bu ülkenin gerçek hukukçusu, ulusal istenceye saygılı siyasetçisi ve aydınından böyle laflar bana ulaşmayacaktır.

Önce, 1982 Anayasası bir darbe Anayasası'dır.

Bu Anayasa, Danışma Meclisi'nin hazırladığı, Milli Güvenlik Konseyi'nin son şeklini verdiği bir Anayasa'dır.

Bu son sözler Anayasa'nın başlangıç hükmünde yazıldığı için Anayasa'nın ifadeleridir.

Bu Anayasa'nın oylaması, evet-hayır propagandası herkesi serbest bırakılarak yaptırılmamıştır.

Anayasa'ya evet demek serbesttir, evet propagandası yapmak serbesttir.

1982 Anayasası'nın oylamasına hayır demek yasak kılınmıştır. HAYIR'a hayır denilmiştir.

Anayasa'nın kabulü yasak üzerine oturmuştur.

Anayasa söylese ve yazsa bile ve **kendi kendine meşru sıfatını taksa bile, danışma meclisi, milletin meclisi değildir.**

Danışma Meclisini millet seçmemiştir.

Anayasa'ların yapım olayında, meclisler danışılacak yerler değildir.

Meclisler son sözünü söyleyecek organlardır.

1982 Anayasası'na son şeklini verme yetkisini Milli Güvenlik Konseyi'ne kim vermiştir.

1982 Anayasası'nda açıklandığı gibi **Türk Silahlı Kuvvetlerini millet tarafından çağırıldığı iddiası Anayasa'nın kendisinden menkuldür.** Ne tanığı vardır, ne belgesi vardır, ne de kararı vardır.

Yine 1982 Anayasası'nın başlangıç bölümünde yazıldığı gibi Türk Silahlı Kuvvetleri için, milletin ayrılmaz parçası demeye silahlı kuvvetlerin ihtiyacı yoktur. Silahlı kuvvetlerin böyle bir sorunu ve sıkıntısı söz konusu değildir. Ve olmamıştır.

1982 Anayasası millet tarafından doğrudan doğruya kabul ve tasvip gören Anayasa olduğundan şüphe duyulan ve kaygı gereği, bunun giderilmesi için böyle cümleler Anayasa'ya konma gereği yaşanmıştır.

Bu Anayasa'nın nedenli özgür, nedenli serbest hazırlanıp, üzerinde görüşülüp kabul edilip, edilmediğini ortaya koyması açısından o yıllarda yaşadığımız bir olayı yeri gelmişken yazımıza kısaca

koymak istiyoruz. Bu olay Anayasa'nın ne koşullarda kabul edildiğinin gösterilmesi bakımından ilginç bulunacaktır sanırız.

Anayasa oylamasına az bir zaman kala, biz Balıkesir Barosu olarak Balıkesir Gazeteciler Cemiyeti ile bir seminer yaparak, bu Anayasa taslağı konusunda görüşler açıklamak için vilayet ve sıkıyönetim makamlarına başvurmuştuk. Başvurumuzda Balıkesir Barosu ve Gazeteciler Cemiyeti (**Danışma Meclisi Anayasası Üzerine Son Söz**) konulu bir seminer yapmak istediğimizi, gerekli iznin verilmesini talep ettik. Bu panelde konuşmacı olarak birçok hukukçuyu, bilim adamını, panele davet etmiş olmamıza karşın, çok az kişi hariç, hemen hemen kimseden yanıt alamamış ve zaten panelin yapılması konusunda izin alınmadığı için başvurumuz ortada kalmıştır. İşte bu Anayasa'nın ne koşullarda yapıldığının ve kabul edildiğinin bundan daha canlı bir örneğini bulamazsınız.

ÜLKENİN DÖRT YANINI YILLARDAN BERİ KIRK BACAKLI KIRKAYAK GİBİ YASAKLAR SARMIŞTIR.

1982 Anayasası'nın Türkiye'de nasıl bir hukuk tarlası içerisinde yapıldığını yukarıda kısaca açıkladık. Bu Anayasa üzerine neler söylendiğini ve neler yazıldığını ve Anayasa'nın ne gibi hükümler getirdiği konusuna gireceğiz. Ancak bu ülkenin yıllardan beri nasıl bir hukuk tarlası içerisinde bulunduğunu, demokrasinin ve rejiminin ülkede yaşayan Yasa'larla nasıl sıkıntıya sokulduğunu, demokrasinin bir nevi yaşayan Yasa'larla nasıl boğulduğunu ve bu ülkenin dört bir yanını 40 bacaklı kırkayak gibi, yasakların ve cezaların nasıl sardığını açıklayacağız. Bu gereği ortaya koymada şu açıdan da yararlı görüyoruz. Sizin ülkenizin demokrasisi, sizin ülkenizin özgürlükleri ve yurttaşlara verdiğiniz haklar ne düzey ve boyutta ise, o düzeyde Yasa'lar ve Anayasa'lar yapılır. **Senin hukuk tarlan ne ise, o tarladan tarlana uygun mahsül alınır.** İşte biz aşağıda bu konulara girmek ve bunlardan kısa örnekler sunmak istiyoruz.

BU ÜLKE BİR NEVİ CEZA VE YASAK PITRAĞI İLE SARILMIŞTIR.

Önce bizim ülkemizin yönetiminde yüzyıllardan beri bol yasaklar, bol cezalar bulunmaktadır. Herkes bol yasağa, bol cezaya alışmış gibidir. **Ceza ne kadar ağır olursa, kanun o kadar kıymetli, ne kadar ağır cezalar verirsek, bu cezayı veren o kadar makbul, kuvvetli ve dirayetli sayılır.** Elbette bu yanlış kanı yavaşta olsa azalmaktadır.

Bizim ülkemizde idarecilerimiz, hela ve mahalle bekçisinden, köy korucusundan, polisinden, emniyetinden, jandarmasından, idaresinden, hakiminden, hekiminden, başhekiminden, gardiyanından, odacısından, mübaşirine kadar herkesin yasaklar getirdiğini, bu yasakların, Yasa'larda bulunan yasakların ötesinde ve dışında ilave fiili yasaklar olduğunu, böyle yasakları getirmesek mesleğimizi zevkli yapamayacağımızı açıklamak isteriz.

Ülke bir nevi ceza ve yasak pıtrağı ile sarılmış, bir nevi ceza ve yasaklar imparatorluğuna dönüşmüştür. Sizin her tarafınızı yasaklar sarmışsa, elbette ve doğal olarak yasaklı ve pıtıraklı bir Anayasa'nın çıkması kaçınılmazdır. Burada böyle Anayasa'yı yapanlarla birlikte ceza imparatorluğu içinde cezalara ve yasaklara alışkın halkın da büyük kabahati ve sorumluluğu vardır.

Gerçekten senin ülken ceza imparatorluğu haline dönüşmüşse, o imparatorlukta imparatorun sulh ve barış imparatoru olması beklenemez.

Bizim ülkemizde Devlet her yönüyle bey olmuş ve bey yapılmış ise, yurttaş karşı devlet bey halinde hareket ediyorsa, bu beyliğin içerisine, Cumhuriyet Savcı'ları girip tahkikat açıp, beyliği suçlamıyor, onu doğrudan doğruya sanık yapamıyorsa;

BEYLİ ANAYASA'LAR

Beyliğin memuru, beyliğin parası, beyliğin evrakı, beyliğin binası hatta beyliğin hurda haline gelmiş olan demirbaşı bile, öncelikli ayrı yasalarla korunmuş ise, beyliği çiğneyen her türlü eylemi ağır cezalı hükümlerle ve Ağır Cezalarla koruyorsak, o zaman bu beylikten yurttaşlarına verilse verilse, ancak beyli Anayasa'lar verilir. Ve Anayasa'da da devletin beyliği devam eder.

Beylik kendisini, manevi şahsiyeti koruma adı altında Ceza Yasası'nda bulunan bir yığın ağır cezalı hükümlerle, suç işleyeni en azından 1 yıl mahkum eden ve ayrıca mahkumu kamu ve siyasi haklardan mahrum kılan hükümlerde ülkede bulunuyorsa, Meclisin, Hükümetin, Adliyenin, Emniyet Kuvvetlerinin, Ordunun manevi şahsiyetine hakaret namı altında zaman zaman gönderilen mesaj, selam hüviyetinde olsa bile, bu suç sayılabiliyor, hatta beylik Yasa'larını, Kanun'lara sövmek maddeleriyle ayrıca koruyor, parlamenterini dokunulmazlıklarla, yüksek ve en küçük memurunu dahi Memurin Muhakemat Kanunu barajından geçirmek suretiyle

ve bu yetmiyormuş gibi yüksek mahkemelerde yargılıyorsa, **adliye ve adli tahkikatlarda, idare, bırak dosya ve evrak vermeyi, bitini bile göndermiyorsa ve ülkenin savcılarını beyliğe sokmuyorsa** ülkenin Anayasası ancak bunlara benzeyen hükümlerle dolu olur.

Biz yasakları ve cezaları o kadar sevmişizdir ki 40-50 yıl önce o günün koşulları içerisinde, Çanakkale, Gelibolu, İzmit, Gölçük taraflarına koyduğumuz tabelalarda (**burada fotoğraf çekmek yasaktır**), (**burada durmak yasaktır**) emirlerinin bugün için hiç bir fiili ve hukuki değeri kalmamış olmasına karşın, o tabelaları bir türlü indirmeyiz. Çünkü indirirsek, yurttaşın hak vermiş gibi oluruz ki, yurttaşın hak vermek, ona ödün vermek, onu şımartmakla eşdeğer duruma getirmiş oluruz ki bu da idarenin ve beyliğin işine hiç gelmez.

Beylik Yasa'larından nasibini birazda yargı almıştır. Yargılamayı, yargı tahkikatını korumak isterken, bazı hakların özünü zedeleyen hükümler getirmişizdir.

Yargıda görülmekte bulunan dava dolayısıyla getirilen yayın ve görüş yasağı bunlardan birisidir. Bizce çağın dışında kalmıştır. Görülmekte bulunan dava konusunda kim konuşursa konuşsun, kim yazarsa yazsın, kim hangi vesikayı, hangi tanığı bu dava için ortaya koymuşsa, mahkemenin yargıçı dilerse onu da alır, dosyaya koyar, gerekirse ondan da yararlanır ve daha sağlam karar çıkmış olur. Yine ceza davalarında iddianamenin okunmasından önce her türlü yayın ve görüş açıklaması yasaktır. İddianın mahkemeye çıkarılır hale gelmesi ve iddianamenin okunması 6 ay, 1 sene ve yıllarca sürerse, **basının kamuoyunu aydınlatması ve bilgilendirmesi görevi nasıl yerine getirilecektir.** Hatta basının bu olayda çalışmasından yargının yararlanmasını bir nevi önlemiş olmuyor muyuz? Burada yargının sağlam, huzurlu, tesir altında kalmayan tahkikat yapmasını sağlamak isterken basın özgürlüğünü çiğnemiyor mu? Yargı neden tesir altında kalsın. Yargıda çalışanlar uzman kişilerdir. **Uzman sokaktaki söze, gazetede yazıya kanacak ve aldanacak kişi değildir. Aksine uzman bu sözlerden, yazılardan yararlanacak kişidir.** Yargı, böylesine maddelerle korunmaya çalışıyor ama, esasında beylik karşısında, yargının özü açısından hiçde korunmuş değildir. Yargı güvencesi, yargıç güvencesi, yargının Adalet Bakanlığı ile organik bağ içerisinde olması, özlük, parasal haklar, lojman, vasıta ve yargı giderleri açısından Adalet Bakanlığı'na bağlı kılınması yönleriyle yargı da bir nevi beyliğin emrine girmiş, emrinde tutulmak istenmiş ve böylece yargı ve yargıç güvencesinin varlığı su götürür du-

ruma düşmüştür. Nitekim biz 5-6 yıl önce «Adalet Bakanlığı kaldırılmalıdır» ve yine «Adliyeye demokrasiyi sokamadık» dediğimiz zaman, beyliğin yarattığı yasalar nedeniyle, kendimizi sanık olmaktan kurtaramamıştık.

Yine ülkemizdeki hukuk ve yargı tarlasının ne gibi manzaralar yarattığını ve bu manzaralar üzerine Anayasa'nın oturduğuna dair örneklerimizi ve açıklamamızı sürdürmek istiyoruz.

SİZ ÜLKEDEN KİRALIK HÜKÜMET, KİRALIK ORDUEVİ GÖRDÜNÜZ MÜ?

Ülkede insanımızı çok kolay sanık yapıyoruz. (Mahkemeler çözsün), (mahkemeler halletsin) deyip tahkikat dosyalarına ayrı ayrı 2-3 ceza maddesini bir kağıda yazıp, dosyaya ekleyerek ve bu dosyayı jandarma ve polisten geldiği şekilde mahkemelere sevk ediyoruz. Bu açıdan insanları sanık yapmanın bu kadar kolay ve bol olan, bir başka ülkenin var olduğunu düşünmüyoruz.

1991 yılında 175 bin mahkumiyet dosyasının 100 bininin beraatla sonuçlandığını düşünürseniz, sanıklığın çok kolay olduğunu hemen anlayacaksınız.

(Adliye'yi ordusuz asker durumuna soktuğumuzu), yine adliye, adaletin mülkü olmasına karşın, kendisinin mülkü olmama durumuna getirdiğimizi burada belirtmek isteriz. Biz bir yazımızda ülke düzeyinde kiralık adliye binaları çepeçevre etrafımızı sarmışken, «Siz Türkiye'de kiralık Orduevi, kiralık Hükümet binası evi gördünüz mü?» başlıklı bir yazımıza, Milli Savunma Bakanlığı adına İnşaat Emlak Dairesi Başkanı Tuğgeneral Mustafa ERBAY imzası altında, 14 Eylül 1995 tarihli, 2234 sayılı cevabı yanıtında (Türk Silahlı Kuvvetleri personelinin ihtiyacı için, askerî gazino ve misafirhane olarak kullanılmak üzere, muhtelif il ve ilçelerde 9 adet bina kiralandığı bunların, halen kullandıkları tespit edilmiştir) denilirken biz, kiralık adliyelerden bahsediyoruz, alınan yanıtta kiralık misafirhaneden bahsedilmektedir. Bir nevi ekme bulamayanlara, pasta yiyin der gibi bir yanıtıdır.

Ülkede adli polisi kurmadan, adli reforma gidemezsiniz. Adli polis olayı her hükümet programında vardır ama hiç bir hükümet bunun tasarısını bile hazırlamaz. Çünkü bu hal, Devletin Beyliğini kaldırmada atılacak büyük adımdır. Keza yine adli tahkikatlarda, jandarma-polis ikilisini sürdürmek ve adliyeye her açıdan emniyete, jandarmaya, bakanlığa, hükümete, meclise bağımlı kılmak olayı sür-

dükçe, ne kadar çağdaş Anayasa getirseniz, ne kadar çağdaş, fonksiyonel Anayasa Mahkemesi kursanız, yargıda ve hukukta yaşanan sorunları çözemezsiniz.

ADALET BAKANLIĞI BÜTÇESİ, YABANCI SİGARAYA AYRILAN DÖVİZDEN DE AZDIR.

Ve siz koca koca hakimlere, savcılara, bırakınız arabayı, lojman ve ev sıkıntısı çektirirseniz, verdiğiniz makam otolarına hizmet arabası demenize karşın, onlara şoför ve benzin tahsis etmezseniz, **Adalet Bakanlığı bütçesini, yabancı sigaraya ayrılan döviz miktarının altında bırakırsanız;**

Yine yargı ve hukuk tarlasında ülke insanını dışlar, onu yasarlar karşısında maldan mülkten sonra değerlendirirseniz, insan emeğini, hakkını çiğneyenlere karşı verdiğiniz cezaları garson bahşişlerini üzerinde tutamazsanız, **insan vücuduna ve insan onuruna yapılan saldırı ve tecavüz ve cinayetleri, yüz kızartıcı suç saymıyıp**, emniyeti suistimali, hırsızlığı, dolandırıcılığı, zimmeti yüz kızartıcı suç sayarsanız, çağdaş bir Anayasa'ya ve çağdaş hukuk kurumlarına kavuşamayız.

Adliyedeki çalışanların ekonomik durumlarını düzeltereğiz diye, icra dairelerindeki haciz, muhafaza ve satış işlemlerinden yahut Adliyedeki kana, cana, mala, ırza yapılan tecavüz davalarında yapılagelen tespit, keşif ve tedbirler için borçlara binen veya mağdurlar tarafından yatırılan memur harcırahlarını ikiye katlayıp ve bunları böylece zamlayarak, sonunda toplanan paraya **(Adliye Havuzu)** adını takıp, hacize, keşife, tespite gitmeyen yargıca, savcıya ve bunların yükseklerine pay vermeye kalkar ve bu zihniyetle hareket edip yargıyı kurtarmaya kalkarsanız, çağdaş bir Anayasa'ya ve onun Mahkemesi'ne kavuşamazsınız.

Bu sorunları saymakla bitiremeyiz. Çağdaş bir Anayasa'nın, çağdaş bir Anayasa Mahkemesi'ni bu ülkeye getirebilmesi için, yurtdışındaki saydığımız ve sayamayacağımız kadar çok yargı ve hukuk sıkıntılarını gidermek durumundayız. Onun için bu konulara baştan girdik. Bu konular yokmuşcasına dikensiz gül bahçesinde bulunuyormuş gibi, en güzel güllü arayamayız.

Ülkenin ne gibi hukuk ve yargı sorunlarıyla karşı karşıya kaldığını ve yaşadığını açıkladıktan ve bunlara dair bol örnekler sunduktan sonra ve bu sorunların kökten, esaslı, ciddi ölçülerde yapılacak hukuk ve yargı reformlarıyla kaldırılmadıktan sonra, çağdaş

bir Anayasa'ya ve Mahkemesi'ne kavuşamayacağımızı üzerinde bir kez daha durarak vurgulamak isteriz.

Şimdi gelelim 1982 Anayasası'na. Biz bu Anayasa'yı burada anlatacak, getirdiği problemleri sayacak değiliz. Ne zamanımız ne de konumuz buna elverişli. Bu Anayasa'lar hukuk fakültelerinde, en az bir yıl süreyle okutulmaktadır. Ayrıca bütün, 4 yıllık öğrenim süresince her Yasa, Anayasa açısından her zaman değerlendirilmekte ve konu edilmektedir.

SANIK AYAĞA KALK! KANUNLARA SÖVÜLÜR MÜ?

Biz 1982 Anayasası için şimdiye dek çok şeyler söyledik, çok şeyler yazdık. Bulduğumuz her konferans, seminer ve panelde Anayasa'mızdan her defasında bahsettik. Hatta son duruşması 9 Mayıs 1996'da yapılmış, Ankara 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 1995-1045 E. nosunu taşıyan bir davamızda, Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın çıkardığı «**Emil Galip Sandalcıya Armağan**» adlı kitapta yazdığımız 40 sayfalık «**Kirli Anayasa ve Yasalar**» başlıklı yazımız **nedeniyle sanık olarak yargılanmış** ve beraat etmiştik. Bu dava bugün kesinleşmekle birlikte dava konusuna girmemeye ve dokunmama gayret ederek, Yasa'larımızın ve Anayasa'mızın getirdiği sayısız kirlilikleri ve çirkinlikleri yazdığımız için sanık olmuştuk. Ama mahkemeye verilen Prof. Dr. Nevzat TOROSLU, Prof. Dr. Adnan GÜRİZ, Doç. Dr. Selahattin KEYMEN, mahkemeye sundukları raporda bizi doğrulayarak şu cümlelere yer vermiştir :

(Sanık Turgut İNAL, Anayasa ve bazı kanunları, kirlilikle, çirkinlikle, zilletle nitelendirirken, bunların insan haklarına, kişi özgürlüklerine ve demokrasiye aykırı, çarpık, yanlış, dil yönünden yargıya ve yurttaşlara saygıyı içermeyen bir kısım hükümleri bulundurduğunu anlatmaya çalışmakta, söz konusu kanunları tümüyle değil, bu yönleriyle eleştirmekte ve çirkin, kirli olarak nitelendirmektedir.

Anayasa'nın ve bir kısım kanunların bu tür kusurları içerdiği hemen herkes tarafından kabul edilmekte ve bu yönden söz konusu Yasa'lar sert bir dille eleştirilmektedir.

Şu halde sanığın bütün bu yanlışları ve çarpıklıkları içeren, özgürlüklere, demokrasiye ve insan haklarına aykırı olan Kanun'ların bu yönleriyle kirli ve çirkin olarak nitelendirmesi sadece eleştiri

üslubu ile ilgilidir. Dolayısıyla sadece bu nitelendirmelere dayanarak, Kanun'lara sövüldüğü sonucuna varmak mümkün değildir. Saygıyla sunulur) denilmiştir.

Görülüyor ki üniversitemizin üç bilim adamı, Anayasa'mızın ve bazı Kanun'ların getirdiği kirliliklerin, çirkinliklerin ve kusurların bulunduğunu bu raporlarıyla ortaya koymaktadırlar.

ANAYASA İÇİN SÖYLENMEDİK KALMADI...

Biz başta bu Anayasa olmak üzere bir çok Yasa'larımızın getirdiği bu sıkıntıları, hiç üşenmeden ortaya koymaya ve kamuoyuna yaymaya çalıştık. Giresun'da Barolar Birliği kongresinde yapmış olduğumuz bir konuşmada Anayasa'nın **reform Anayasası değil, (deform) Anayasası olduğunu** söyledik. Aynı kongrede divan yöneticisi olarak yaptığımız konuşmada, Anayasa'mızın **(itfaiye nizamnamesi)** gibi yasaklar getirdiğini açıkladık ve oradaki sözlerimizi sürdürerek Anayasa'mızın getirdiği hak ve özgürlükleri yine kendisinin getirdiği hükümlerle, ıvıra kıvıra geri aldığını ve bu nedenle **Anayasa'yı (Paşa Anayasa'suna) benzetmiş**, bundan kurtulmak gerekir demiştik.

1991 yılında, Balıkesir İnsan Hakları Derneği'nin toplantısında yapmış olduğumuz konuşmada «Bizim Anayasa'mıza ad ve sıfat takamıyorum ama, bu Anayasa hakları verip, geri almada gösterdiği maharet açısından **Anayasa'ya profesyonel dansçıdan daha dansöz**, profesyonel dansözden daha kıvrak hükümlerle getirdiği hakları geri alıyor» demiştim.

Anayasa için 13 Aralık 1990 tarihinde yapmış olduğum konuşmada «Bugünkü Anayasa kendisinin getirdiği hükmü, kendisinin boğazlayarak öldürdüğü bir Anayasa'dır» demiştik. Ve ilaveten «Anayasa'nın her hükmü bahçıvan tırmığına benziyor», hangi maddesini düzeltseniz öteki maddelerin alınıza vuracağını açıklamıştık.

Anayasa için 8 Mayıs 1992 tarihinde yaptığımız bir konuşmada Anayasa'nın tümüyle değişmesi lazım geldiğini açıklarken, bu Anayasa'nın yakılacak Anayasa olduğunu ve bu darbe Anayasa'sında darbecilerin korunduğunu, darbecilerin ve 12 Eylül'ü yapanların yargılanması lazım geldiğini açıklamıştık.

ANAYASALAR KENDİ MEŞRUIYETİNİ KENDİLERİ İLAN EDEMEZ...

Dikili Festivali'nde Ağustos 1992 tarihinde yapmış olduğumuz konuşmada bir kez daha Anayasa'nın Kızılay Meydanı'nda yakılması lazım geldiğini, Anayasa'nın geçici ve başlangıç yazılarıyla, kendi meşruiyetini perçinlemek ve korumak istemişede bu hükümler Anayasa'nın meşruiyetini tartışılır hale getirmiştir, demiştik.

Ne zaman yeni bir Anayasa yapılsın denildiğinde bundan önce kendimin korktuğunu, çünkü **yeni Anayasa çıkar çıkmaz bunu nasıl bozarız, nasıl içini boşaltırız diye hilelere başvuracağımızı açıklamıştım.**

Yine birçok konuşma ve yazılarımda; 82 Anayasası'nın insan başına musallat özgürlüklere tasallut eden bir Yasa olduğunu açıklamışım.

Anayasa'mız, Türk insanının gerisinde kalmıştır.

Bizim **Anayasa'mız hilafî hakikat hükümlerle doludur** diyerek, Anayasa'mızın başlangıç hükmüyle, **Devleti kutsal sayarsak yurttaşlar olarak biz neyiz, ne oluruz?** demiş, **Devlet kutsal olursa yurttaş, kutsal varlıktan nasıl hak talep edecek, Kutsal varlık karşısında yurttaşlık olur mu? «Kutsal varlık karşısında olursa olursa teba, olunur»** demiştik.

Keza Anayasa'da bulunan **Milli Güvenlik Kurulu, Askerî Şura, Yüksek Savcılar ve Yargıçlar Kurulu kararlarının kesin olduğunu** ele alarak **bu makamlar, hikmetinden sual olunmaz makamlar mı, kerametleri nedir?** Demokrasilerde böylesine kerametli kurullar mı vardır, dedik.

DEVLET İÇİN DEĞİL YURTTAŞ İÇİN ANAYASA...

Anayasa için İstanbul Basın Müzesi'nde 1991 yılında yapmış olduğumuz toplantıda bu Anayasa'nın ele alınıp okunacak, dayanılacak, güvenilecek yasa olmaktan çok, atılacak, yakılacak ve yıkılacak Anayasa olduğunu bir kez daha vurgulamıştık.

Yine Dikili Kültür Şenliği'nde 1992 tarihinde yapmış olduğumuz başka bir konuşmada Anayasa'nın ülkemiz insanının gerisinde kaldığını açıklamıştık. Aynı konuşmada Anayasa'nın yurttaş için değil, Devlet için yapıldığını dile getirdik.

Balıkesir'de 13 Ocak 1992 tarihinde Ticaret Odası'nda yapmış olduğum konuşmada, bu Anayasa'nın temel hak ve özgürlükleri bir cümle ve altı kelimedede veriyorsa, aynı Anayasa 6 bin kelimedede bu özgürlükleri geri aldığını bildirdik.

Anayasa için 1990 senesinin Ocak ayında Balıkesir'de yaptığımız ikinci yargı reformu kongresinde Anayasa'da hakları bir şarkıdaki cümlelere benzetmek gerekirse **«hakların bir dakika, yasaklarınsa ömür boyu sürdüğünü»**, bir cümle halinde verilen özgürlüklerin bir sayfa halinde istisnalarla geri alındığını dile getirdik.

Ege Bölgesi baro başkanlarının birlikte yapmış olduğu toplantıda içlerinde Balıkesir Barosu'nu temsilen biz de bulunuyorduk. Bu Anayasa'nın bir kaç maddesinde yapılacak değişiklikle, sonuca ve amacına ulaşamayacağı dile getirilmiştir.

Güneydoğu'da Urfa ve Antep'te yapılan Baro ve İnsan Hakları toplantılarında Anayasa'nın insan haklarını ezen, çiğneyen bir Anayasa olduğunu anlatırken, daha geçen yıl Atatürk Paneli'nde yapmış olduğumuz konuşmada Türk İnsanı'nın 1876 yılından bu yana yapmış olduğu 7 Anayasa da yurttaş üzerine oturmuş, yurttaşı eksen yapan, yurttaşı temel kılan **«Yurttaş Anayasası»** yapılmadığını dile getirdik.

Urfa'da da yaptığımız konuşmada Anayasa'nın Urfa Meydanı'nda yakılmasını açıklarken, konuştuğumuz şehrin her meydanında yakılması konusunu söylemekten hiç geri kalmadık.

Muğla'da yapılan **«2000'li yıllarda nasıl bir hukuk»** konulu panelde **82 Anayasa'mız düşman başına, insanın başına dert bir Anayasa, haklar bir dakika, yasaklar ömür boyu derken, örneğin basın hürdür, sansür edilemez, cümlesindeki haklar ve özgürlük kelimesi dört kelimedir. Ardından yazılan ancak başlanan yüzlerce kelimeyle özgürlük adeta kaldırılmış hale getirilmiştir ve ancak bulunmadığı bir Anayasa'ya ihtiyacımız var demiştik.**

Balıkesir Barosu'nun çıkarmış bulunduğu yayınlar arasında 1982 Anayasası'nın tamir olmayacağını, bu Anayasa için **«Tanrım beni baştan yarat»** der gibi bu Anayasa'nın az ekmek, az pilav, az kuru gibi az demokrasi getirdiğini, insanın gerisinde kalmasının yanı sıra, demokrasininde gerisinde kaldığını açıkladık. Yine aynı yazımızda **bu Yasa'nın her maddesinde bir zillet yatmaktadır.** Bu Anayasa'nın, Anayasa'yı yapanlara ne kadar ram olmuşsa, ne kadar hizmetlerine girmişse, değer ifade ettiğini, yurttaşa deva değil, yurttaşa eza getirdiğini açıkladık.

Konya'da yapmış olduğumuz toplantı da Anayasa'nın **bu ülkenin insanına saygılı olmadığını, yurttışa yurttışlık hakkını vermediğini** bu konferansda açıkladık.

İnsan Hakları Onur Kurulu Başkanı sıfatıyla ülkenin dört bucağında vermiş olduğumuz konferanslarda bu Anayasa'nın bizim Anayasa'mız olmadığını, insana saygılı değil, **insanı temel kılan, insan hakkı üzerine oturan ve insanı eksen yapan bir Anayasa'ya** ihtiyacımız bulunduğunu açıkladık.

Yine bir çok toplantılarda, Anayasa kişilere özel esvap dikilir gibi, yapılıp yapılıp dikilen Anayasa olamayacağını, Anayasa değişikliğinin çok ciddi bir olay olduğunu, özel düşüncelere alet edilecek Anayasa yapılamayacağını açıkladık.

Ve yine bir çok toplantılarda Anayasa için **(birlikte yaşama talihsizliğine uğradığımız Anayasa'mız)** diye bahsettik.

Ve 1839 yılından beri, senedi ittifaktan başlayarak bugüne değin yapılan her Anayasa, **bizlere yeni Anayasa diye takdim edilmiştir.**

Yine toplantılarda her ülkenin kendine özgü birer Anayasaları bulunmaktadır diyerek konuşmamızda aşağıdaki konulara yer verdik.

ÖRNEK ANAYASA OLUR MU?

Bugün kendisine devlet adını vermiş her ülkenin, kendisine özgü birer Anayasa'ları bulunmaktadır. Bu Anayasalar demirbaş eşya gibi, bir ülkeden diğer ülkeye alınıp, satılan cinsten mal ve metaya benzememektedir. Anayasa'lar tekniğin, fennin bulup geliştirip, en modern makina haline getirdiği bir mahsul, mal değildir. Öyle olsaydı, dünyanın çağdaş, ünlü hukukçularından bir meclis oluşturur, uzunca bir çalışma ile en modern hukuk ve devlet yönetimine ait formül ve hükümlerini yan yana getirip, işte en mükemmel ve en ideal Anayasa bu der, bunu tüm ülkelere örnek Anayasa diye takdim ederdik.

ISMARLAMA ANAYASA...

Oysa yukarıda açıklandığı düzeyde böyle bir olay, böyle bir formül, Anayasa'lar için uygulanmaz. Zira ısmarlama Anayasa'lar ya-

pılamaz. Bugün ülke sayısı kadar Anayasa'lar vardır diyorsak, bunun nedeni Anayasa'larında insan vücudunun salgıları gibi, ülke ve insan gereksinmelerine uygun, ülkeye has özelliklerinden çıkan Anayasa'lar yapılmaktadır. Aksi takdirde Afrika'nın ekvator ülkeleri ile Belçika'nın, Hindistan ile İngiltere Anayasası bir olurdu ki bu hal insanlarımızı ve ülkelere TSE damgasının vurulmasına benzecektir.

DEVLETLERİN ANAYASA'LARINDAN ALINAN HÜKÜMLER...

Bakınız yeri gelmiş iken sizlere dünya Anayasa'larından ilginç hükümler vermek istiyoruz.

Çin Anayasası'nda bir madde vardır. Şöyle der : «**Siviller savaş zamanında bile askeri mahkemede yargılanmaz.**»

Şu hale bakarsak Çin, bu madde ile bizi sollayıp geçmiş.

«Kendi yurtlarında siyasal sorunu olan her kişiye Fransa yeni bir yurt olarak kollarını açar».

Roman okumayı seven hukukçular, Hindistan Anayasası'nı okumalıdır. Mübarek oku oku bitmiyor. Herhalde az gelişmişlikle uzun Anayasa doğru orantılı oluyor.

İran Anayasası'nda bulunan bir hükmün dünyada hiç bir ülkenin Anayasası'nda böyle bir hüküm yoktur. Ne diyor biliyor musunuz? «İş bu Anayasa Mehdi gökten inene kadar yürürlüktedir.»

Nazilerin fırınlarda yakıp sabun yaptıkları İsraili'lerin Anayasa'larının başlangıç kısmında Nazi prensiplerine yer verilmiştir.

En matrak Anayasa hükümlerinden biri komşumuz Bulgaristan'da vardı. Başlangıcında Sovyetler Birliği ile ebedi olarak dost kalacaklarından bahsediliyor.

Güney Amerika ülkelerinin bazılarında Anayasa'larda ilginç bir madde yer alır. «Kişi düşüncelerini istediği gibi açıklayabilir. Ancak takma ad kullanamaz.»

Herhalde işlerine gelmeyen düşünce sahiplerini kolay bulup hapse atmak için bu maddeyi koymuşlar.

Suriye Anayasası'nda düşünce özgürlüğü vardır. Ve ancak Kanun çerçevesinde yazar. Düşünce özgürlüğü kağıt üzerinde demektir. Çünkü Kanunlar o özgürlüğe hiç izin vermezler.

İngiltere Anayasası'nda ne yazar haberiniz var mı? Hiç bir şey yazmaz. İngiltere'de yazılı bir Anayasa yoktur.

Görülüyor ki 9-10 devletin Anayasası'ndan aldığımız hükümler diğer devletlerin Anayasa'larında bulunmamaktadır.

ANAYASA'LAR, DEVLET'LERİN VE REJİMLERİN AYNASI DEĞİLDİR

Anayasa'larımızda bulunan hükümler ile devletlerin düzenlerini, yaşam biçimini yönetimlerini, güvence altına alır. Ancak birçok Anayasa'larda, çok güzel hükümler vardır ve Anayasa'ları öyle der ve öyle yazar da, **(Hoca böyle söylerse cemaat bildiğini okur)** örneğinde görüleceği gibi Anayasa'ların taşıdığı hükümler başkadır, ülkedeki yönetimler ve rejimler başka olabilir. Bunun çok tipik örneğini ülkemiz Anayasası'nda bolca ve çokca görmek mümkündür.

Ve bir çok konuşmalarımızda bir samimiyetsizliği ortaya koymak için, Anayasa'nın bugün kaldırılmış olan, başlangıç hükümlerini ele alarak burada bulunan cümlelerdeki samimiyetsizliği ortaya koymuşuzdur. **Türk Silahlı Kuvvetleri, Türk Milleti'nin ayrılmaz parçası da ülkenin diğer parçaları köylüler, memurlar, işçiler hangi parçasıdır. Onlar yedek parça mıdır?** 12 Eylül'ün gerçekleşmesi için millettten kendilerine kim çağrı çıkarmıştır. Kendilerine ihtilal yapıp, siz ülkeyi, devleti kurtarın diyen kimdir sorusuna yanıt veren hiç kimse çıkmamıştır.

NAPOLYON'UN KONSEYİNE ÖZENTİ MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ

Milli Güvenlik Konseyi diye rejimimize getirilen ve Anayasa'da bulunan bu kuruluşun demokraside yerini sormuşuzdur. Eski-den tavsiye niteliğindeki kararları, şimdi tavsiyecilikten çıkmış, görüş bildirilir duruma girmiş hatta ülkenin bekası ve ulusal menfaat ve tehlike gibi hallerde uyulması zorunlu hükümler haline getirilmiştir, hükmü karşısında, böyle lafların, böyle sözlerin demokrasilerde yeri mi vardır. Ben yaptım veya biz yaptık veya Anayasa onaydan geçti demek neyi meşrulaştırır. Böyle bir hükmün Anayasa'da bulunması onu hilafi hakikat olmaktan kurtarır mı? demiş-tik.

Yapılan Anayasa ne zaman Türk Milleti tarafından kabul edilmiştir. O millet, «Ben bu Anayasa'ya hayır oyu vermek istiyorum»

sözünü kendisinden başkasına söyleyebilmiş midir. Hayır oyu verecekler, hayır oyu çalışmaları içinde bulunanlar, oy vermeden il ve ilçelerde toplatılmış, sindirilmemiş midir?

Yine **82 Anayasası için korkak Anayasa cümlesini bol bol sarfettik.** Gerçekten 1982 Anayasası'nı yapan ve yaptırانların kendilerinde bulunmayan güvenleri ve yaptıkları işlerin meşruluğundan duydukları derin kaygı ve sıkıntı bu Anayasa'yı korkak Anayasa konumuna sokmuştur. **Anayasa'nın geçici 15. maddesi «12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı'nı oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, Yasama ve Yürütme yetkilerini Türk Milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanun'la kurulu Milli Güvenlik Konseyi'nin, bu konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında görev ifa eden Danışma Meclisi'nin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezaî, malî veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı mercine başvurulamaz»** denilmektedir. Ayrıca «Bu dönem içinde çıkarılan Kanun'lar, Kanun Hükmünde Kararname'ler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasa'ya aykırılığı iddia edilemez» cümlelerine yer verilmiştir. Görülüyor ki bu Anayasa'yı yapanlar ve kerhen kabul ettirenler, ne kadar huzursuz, güvencesiz ve rahatsızdırlar. Bu cümleler Anayasa yapanların sıkıntılarını ortaya koyarken, yaptıkları işin meşruiyetinden de ne kadar emin olmadıklarını ortaya koymaktadır.

DEĞİŞTİRİLEMEYECEK MADDELER...

Anayasa'nın değişmeyecek maddelerini açıklayan hükümleri için yaptığımız konuşmada;

Anayasa'nın değişmeyecek maddeleri 4. maddesinde sayılmıştır. Bu madde (Anayasa'nın 1 inci maddesindeki **Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile, 2 nci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3 üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez**) denilmektedir.

Peki Anayasa'nın 5 nci maddesinde açıklanan egemenliğin kayıtsız şartsız ulusa ait olan bu madde değiştirilebilecek midir? Yasama yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yapılacağına dair bu madde değiştirilebilecek veya kaldırılabilir midir? Bu Anayasa'yı yapanlar veya yapılması için talimat verenler öyle

hin oğlu hin insanlardır ki, onların bu olasılığı bilmemeleri düşünülemez.

Anayasa'nın getirmiş olduğu kesin hükümlü kurullar için şu cümlelere yer verdik.

Önce bu Anayasa, yargıdan da, ülkenin hakiminden korkan hükümlerle doludur.

KESİNDİR, KESİNDİR, KESİNDİR...

Milli Güvenlik Kurulu kararları kesindir.

Askeri Şura kararları kesindir.

Yüksek Yargıçlar ve Savcılar Kurulu kararları kesindir.

Önce bu kurullar kimdir, nedir ki kararları kesin olsun, keramet kurulları mıdır. Hikmetinden sual olunamaz, kararlar mı verirler? Yargının, yargılamanın ulus adına bağımsız mahkemelerce yargılanmanın dışına, onları kim çıkarabilir ve nasıl çıkabilirler.

Böyle hükümler Demokratik bir ülkenin Anayasası'nda bulunabilir mi?

Demokrasilerde böyle patavatsızlık olur mu?

Demokrasi imtiyazı, ayrıcalığı kabul eder mi?

Demokrasi eşitsizliği hazmedermi ki böyle kuruluşlar yargı dışı, yargıç denetimi dışı tutulmuş olsun.

Diğer yönden Milli Güvenlik Kurulu ne demek, milli güvenliği bu ülkenin meclisinden, bu ülkenin hükümetinden ve bu ülkenin hakiminden, yurttaşından, hekiminden, sendikasına kadar daha ayrıcalıklı, daha üstün düşünen bir organını var, bu organa, **Hükümet tavsiye kararı verme konusu da aşılanarak görüş bildirmeye kalkan ve 5 yıldızlı 5 generalle, çoğunluğu generallerden oluşan bu kurulun Demokrasilerde yeri ve anlamı var mıdır.** Aldığı kararların Bakanlar Kurulu'nca öncelikle dikkate alınmasını zorlayan bir hüküm bir Anayasa'ya koyarsanız o Anayasa'nın hüküm sürdüğü ülkede ulusal egemenlik, Büyük Millet Meclisi yara almış, dışlanmış, hafiflenmiş olmaz mı? Milli Güvenlik Kurulu karar alacak ve onlar öncelikle uygulanacaksa Meclislerin görevi Katib-i Adillik mi olacaktır.

HAKİMİN RÜTBESİ, AMİRİ, KITASI, SINIFI, ASTI, ÜSTÜ OLMAZ.

Askeri Şura kararlarını, Yüksek Hakimler ve Savcılar Kurulu kararlarını Anayasa gereği yargı dışında bırakırsanız, hani yargı egemenliği ve hani her kararın yargı denetiminden geçeceğine dair Anayasa hükmü nerede bırakılmıştır.

Askeri Yargıtay, Askeri İdare Mahkemesi, Askeri Yargıçların ve Savcılarının görev sürdürdüğü olağanüstü hal mahkemelerinde bulunan yargıcın, savcının rütbesi, amiri, kitası, sınıfı ve hiyerarşisi, astı, üstü, askeriye içerisinde değerlendirilince o zaman yargı, özünden zedelenmez mi?

Yargıtay, Danıştay'dan ayrılıp, askerlik mesleği ve işi gereği Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kurulacak, bunlar Anayasa'da yüksek mahkemeler bölümünde sayılacak ise, o zaman memurlar için, esnaf ve sanatkarlar için, işçi sendikaları konfederasyonları için de ayrı yüksek mahkemeler kurmak gerekmeyecek midir?

Askeri davalara bakan yargıya evet demek mümkün amma, rütbeli, amirli, astlı, üstlü, garnizonlara bağlı yargıca hayır demek durumundayız. Böyle bir olayın, yargı bütünlüğü ve yargı bağımsızlığı ile bağdaşır tarafı olamaz.

Yargıyı görev, yetki, selahiyet, işin nevi ve coğrafi açılardan yetkilerini habire böyle böler, parçalarsanız, kırk yıllık yargıç, kırk yıllık avukat, kırk yıllık üniversite hukuk hocası bile tüm kitaplarını açıp incelemesi halinde bile, bugün bölünmüş mahkemelerin görevlerini bir bir yazmaya ve saptamaya kalksa tüm mahkemelelerin iş ve görev sahalarını kesinlikle tam sağlıklı tespitini yapamazlar.

Onbeş ili, bir Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne bağlarsanız, suç ve suç işleyenleri 300-500 km. ilerdeki illerde yargılırsanız, Doğal Hakim sisteminden uzaklaşmış olursunuz.

Şimdi bir başka konuya girmek istiyoruz. Anayasa'mızın, Devlet için değil Yurttaş için yapılmış olmasını isteriz.

Ülke yurttaşının tutuklanmasının ve tutuklu kalmanın kolay, sudan ucuz ve o kadar basit olmadığı bir Anayasa özlemine taşırız.

Devlet için değil, yurttaş için Anayasa olsun deriz.

ADALET BAŞKA - ADALET BAKANLIĞI BAŞKADIR. ADALETİN BAKANLIĞI OLMAZ.

Adalet Bakanlığı'nın kaldırıldığı veya Adliye ile hiç bir organik ilişkisinin olmadığı bir Anayasa da bulunmak isteriz. Adaletin bir Bakanlığı olmaz, Adalet bir Bakanlığa bağlanamaz.

Jüri sistemi ile halkın birçok davalarda, karar veren konuma getirildiği ve ayrıca Yargıç, Savcı, hukuk mezunu olmaları şart kılınacak Emniyet Müdür'lerinin seçimle gelmelerini Yargıç ve Savcı'ların 10 yıllık avukatlık tecrübesinden geçtikten, bilgisi ve moral kişiliği itibariyle seçkinliği saptanan avukatlardan seçilmesini isteriz.

Yargıçlar arasında, nöbet, keşif ve tespit gibi işlemlerin yarattığı parasal ve iş yükü ve sorumluluklarda doğan farklı durumların giderilmesini dileriz. Ve yine adli konularda iki başlılığı kaldırıp, Jandarma'nın Adliye'den ayrılıp asıl mesleği askerliğe dönmesini sağlayan bir Anayasa düşünüyoruz.

Anayasa'nın, biçim açısından da üzerinde durulacak noktalarının olduğuna da inanıyoruz.

1876 Anayasası 119 maddeden oluşmuş 1908 İkinci Meşrutiyet Anayasası, 1876 Anayasası'na bazı yenilikler ve değişiklikler getirilerek, yürürlüğe girmiş, 1921 Anayasası, 85 nolu Kanun olarak 23 maddeden oluşmuş, 1924 Anayasası 105 maddeye çıkmış, 1960 Anayasası 157 maddeyle geçici 22 maddeden oluşmuş, 1982 Anayasası ise 177 madde ve 16 geçici madde ile kabul edilmiştir.

Yeni yapılacak Anayasa'nın bu kadar uzun maddelere gereksinimi bulunup bulunmadığı konusu tartışılmalıdır. Ve Anayasa'nın biçim itibariyle maddeleri konusunda görüş bildirirken, 5-6 kelimelik bir ana hak ve özgürlüğün, ancak başlayan, uzun uzun süren büyük paragraflar oluşturan cümlelerden kurtulmasını ve en önemlisi ancaksız olmasını öneririz.

Anayasa'nın ihtilal düdükları çalarak askıya alınıp, demokrasi rafa kaldırıldığında, hangi koşul ve gerekçeye dayanırsa dayansın, ihtilal düdükları çalanların Anayasa'yı ihlal suçundan kurtulmalarını, kendileri için oylama yapılarak da olsa aflar getiremeyeceklerini, getirilecek afların muteber olmayacağını ve bu Anayasa'yı ihlal suçunun, afla, Yasa'yla, zamanaşımıyla kaldırılamayacağına dair hükümler getiren bir Anayasa isteriz.

CAMI, ÜNİVERSİTE, ADLİYE, ORDUEVİ KAPATILAMIYORSA, GAZETELER DE KAPATILMAMALIDIR.

Siyasi partilerin, Dernek, Sendika, **Odaların kapatılmayacağı, seçilen insanların, idari ve siyasi makamlarca görevlerinden alınmayacağı, yazmanın, çizmenin, konuşmanın, okumanın, ceza maddeleri ile değil toplumsal yaptırımlarla kınanarak, çözümleneceğini** açıklayan bir Anayasa'nın yapılmasını isteriz.

Yine gazetelerin kapatılmasına, basın araçlarının müsadereesine, Anayasa cevaz vermemelidir.

Ayrıca Anayasa'da bulunacak hükümlerin, Anayasa'da bulunacak genellikte olmasını isteriz. 1982 Anayasası'nın, Yasa'ların bile ele almayacağı konularda hükümler getirdiği görülmüştür. Örneğin işçilerin çalışma düzenini ve sendikal haklarını hükme bağlayan **48'den 56 ncı maddeye kadar 8 madde işçiler için ayrılırken**, sendikal faaliyetleri açıklayan 52. madde de işçi sendikaları paralarının, devlet bankalarında muhafaza edileceğine dair ve sendika aidatlarının ödenmesine, kanunsuz grevlerde doğacak zarardan sendikanın sorumlu olacağına değin, Yasa'larla açıklanacak bir takım hükümler getirmiştir. Böyle hükümler Anayasa'larda yer almamalıdır. Yine Anayasa işçiler için 8 madde halinde hüküm varken, Türkiye'de sayılı 5 milyona yaklaşan esnaf ve sanatkarlar için tek bir madde halinde, o da Anayasa'nın en kısa maddesi olan 173. madde ile esnaf ve sanatkarların haklarının korunması için bir hüküm getirilmiştir.

Esasında Anayasa'mızda, işçiler için 8 madde ayrılmışsa da bu 8 madde işçilere haklar bahşeden, özgürlükler tanıyan madde olmaktan çok, hakları kısıtlayan maddeler sıralanmıştır.

Yine daha önce kısaca belirttiğimiz gibi hakim güvencesini tam sağlayabilmek için, hele hele hakimın yer güvencesini tam sağlayabilmek için, yargının Devleti oluşturan 3 güçten biri olarak, hatta birincisi olarak bir bakanlığa bağlı olmaksızın, onun kanalı ile, Meclis ve Hükümetle ilişki kurmasını kaldırarak görevini sürdürmesini dileriz. Devleti oluşturan 3 güçten birisi olan Meclis, görevlerini ve işlevini bir bakanlık aracılığı ile mi yapıyor ki, adalet gücü için bir bakanlığa bağlanma zarureti duyulmuştur. Yargı, Adalet, Adalet Bakanlığı'ndan ayrılmalı, Ordunun, Milli Savunma Bakanlığı ile ilişkisi, durumuna getirilmelidir. Adalet için, Adalet Bakanlığı'na gereksinim yoktur. Adalet karşısında, Adalet Bakanlığı fuzulidir ve kaldırılmalıdır.

YARGIYI ANAYASA MAHKEMESİ TEMSİL ETMELİDİR.

Anayasa Mahkemesi'nin, Yüksek Mahkemeler nezdinde yerini tayin ederken bu mahkemeyi konumu, görevi, üyelerinin seçimi nedenleriyle, yargıyı devlet nezdinde temsil eden bir yüksek mahkeme olduğunu açıklayan hükümlerin yeni Anayasa'da bulunmasını isteriz.

Anayasa Mahkemesi'nin üyelerinin seçiminde sadece yüksek yargı organları ile Barolar Birliği söz sahibi olmasını öneririz. **Anayasa Mahkemesi'nin üyelerinin seçiminde Yüksek Öğretim Kurumunun, Cumhurbaşkanı'nın, Meclis'in söz ve yetki sahibi olmasını onaylamalıyız.** Kendilerini yargılayacak bir mahkemenin üyelerini siyasi çevreler seçmemelidir.

ANAYASA MAHKEMESİ'NDE DAVA AÇABİLME YETKİSİ GENİŞLETİLMELİDİR

Anayasa Mahkemesi'nde dava açmada yetkili kılınan makam ve kurumların arttırılması düşüncesindeyiz. **Meclis'te grubu bulunan her parti, Barolar Birliği, Barolar, Hukuk Fakültesi Dekanları, Baroların Fakülte'leri adına dava açabilmelidir.** Ülke düzeyinde yayılmış örgütü bulunan kuruluşlar ve Odalar kendilerine ait dava olsun olmasın, ülkede yürürlüğünü sürdüren Yasa'ların Anayasa'ya aykırılığını saptamışlarsa, başta Belediye'ler olmak üzere, Esnaf ve Sanatkarlar, İşçiler, Memurlar, Ziraat Odaları Birliği ve Konfederasyonları dava açma hakkına sahip olmalıydılar. **Bunların dava açmasından neden korkulsun, neden rahatsız olunsun.**

Anayasa'da konulan hükümlerin uygulanmaması halinde yaptırımların daha etkili ve etkin olması lazım geldiği düşüncesini taşıyorum.

Kesinleşmiş Mahkeme ve İcra kararlarına karşın yıllarca ve aylarca istimlak bedeli ödemeyen yönetimlerin ve kurumların, Memurin Muhakemat Kanunu veya dokunulmazlığa sığınarak kendilerinin kişisel sorumluluğunun Devlet ile birlikte, zincirleme sorumluluğun konulduğu ve bu davalarda cezai sorumluluğu işletecek hükümlerin Anayasa'ya getirilmesini öneririm.

Devlet borçları için haczedilmezlik imtiyazını kaldıran hükümlerin Anayasa'da bulunmasını öneririm.

Yine Anayasa'mızda, iflas eden ve konkordato isteyen kurum ve kuruluşlar karşısında **Devlet alacaklarının, vergi, resim, harç,**

ile kamu ve banka alacaklarının yurttaş alacağından sonra sıraya girmesini, böyle olaylarda hakkını arayan kişinin alacağının öne geçirilmesini sağlayan hükümler bulunmasını öneririm.

Hakkın zamanlaşımına, sükutu hak süresine uğraması hallerinde bir hak aşık bir şekilde ortaya çıkmışsa, bunun Devletçe ödenmesi ve telafisi için hükümlerin Anayasa'ya getirilmesini, hakkın çiğnenmesine hiç bir suret ve nedenle Devletin seyirci kalacağına açıklayan hükümler Anayasa'ya getirilmelidir.

Keza aynı hal «yargı yollarının kapanması halinde de bir hakkın varlığı söz konusu ise bunun telafisi için, Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna başvurmada olduğu» gibi hakkı teslim eden hükümler Anayasa'da bulunmalıdır.

ANAYASA MİLLETCE HAZIRLANMALIDIR

Anayasa'nın yapımında tüm kurumlar, kuruluşlar, odalar, sendikalar, siyasi partiler, toplumun bütün katmanları, yurttaşların katılacağı çalışmalar ile bir Anayasa hazırlanmalı, uzun hükümlerden ve sayısı fazla maddelerden çekinerek, öğüt verme gibi hükümler getirmeksizin, yaptırımli hükümlerle donatılan yeni bir Anayasa çok serbest, Ulusal İstence içinde kabul görmesini sağlayacak hükümler getirilmelidir.

Anayasa 2. maddesinde gösterildiği gibi insan haklarına saygılı değil, insan haklarını temel alan sisteme oturtulmalı, haklar veren, haklar bahşeden, özgürlükleri sayan, yurttaşı öne alan bir Anayasa yapılmalıdır.

Yurttaşı Devlet karşısında koruyan, yurttaşın haklarını sayan, Devletin görevlerini açıklayan bir Anayasa istiyoruz.

YURTTAŞ HAKLARI DEVLET GÖREVLERİ İLE KISITLANMAMALI

Bu Anayasa'da yurttaş hakları, Devlet görevleri ile kısıtlanmamalıdır. Kısıtlanma zaruri ve kaçınılmazsa, bunun sınırı çizilmeli, sayılmalı ve dar tutulmalıdır.

ANAYASA MAHKEMESİ'NİN, SİYASİ MAHFİLLERCE ÇATILMA KONUSU EDİLMESİNE İZİN VERİLMEMELİDİR.

Anayasa Mahkemesi'ne karşı ülke düzeyinde bazı şahıs ve toplum katmanları veya siyasiler çeşitli nedenlerle cephe almaya kalk-

tiğında ve tecavüze giren bir tavır takındığında Anayasa'ya getirilecek hükümlerle bunlar ağır yaptırımlarla karşı karşıya bırakılmalıdır. Böyle durumlarda Anayasa Mahkemesi, siyasal bir kuruluş değil ki yalnız bırakılsın ve kaderine terkedilsin.

Anayasa'da seçmen oyunun ziyanına yer vermeyecek, adayların seçiminde parti sultasını kaldıracak kesin hükümler getirilmelidir. Bugün bu sempozyumda bulunan **Yüksek Mahkeme'lerin sayın başkan ve üyeleri, Sayın ÖZDEN'den başlayarak, Yüksek Mahkeme'lerin Kanun Sözcüleri ve Savcıları dahil, hatta yaşasaydı Gazi Mustafa Kemal bile bugün isteseydi parlamentoya bu seçim ve düzen içerisinde girmesi mümkün değildir.**

Yurttaş, seçeceği kişiyi doğrudan doğruya, engelsiz, kendisi seçmeli ve kendisi saptamalıdır ve buna dair net hükümler getirilmelidir.

Yine, yeni yapılacak Anayasa'da, insanların bol keseden sanık olmaları kesinlikle önlenmelidir. İnsanın adliye, sanıklıktan, tutukluluktan, hükümlülüğe kadar geçen olaylarında beraatla sonuçlandığında, Devlet, ciddi, kayda değer rakamlarla sorumlu tutulmalıdır.

UZAYIP, BİTMEYEN, BİTİP DE DEĞERİ KALMAYAN DAVALARDAN, ZAMANAŞIMI NEDENİ İLE ÖDENMEYEN HAKLARDAN DEVLET SORUMLU OLMALIDIR.

Anayasa'da **uzayan, bitmeyen davalar** karşısında kusuru, taraflara ve mevcut düzene atarak kurtulmamalı her ne yol olursa olsun uzayan ve bitmeyen davalardan yahut **bitipte ekonomik değeri ve tatbik hali kalmayan davalarda** Devlete sorumluluk getiren hükümler getirilmelidir. Aşağıda sunacağımız örneklerde, bu düzen, bu devlet, hakkı aşık bir şekilde zayi olan yurttaşına, hakkını Yasa'ları gereği teslim edememektedir. Böyle örnekler sayamayacağımız kadar çoktur. İki örnekle sınırlamak istiyorum.

a) İş kazasında kocasını kaybeden, Savaştepe'li Şamile ERDİNÇ, kendisine devlet tarafından yeni haklar getirilmiş olmasına karşın, bu hakkını, davada aradan 10 yıl zamanaşımı geçmiş olması nedeniyle alamamaktadır.

b) Yine 1980 ihtilalinde, matbaa ve kırtasiye araçları müsadere edilen ve karakolun bombalanması nedeniyle verilemeyen, Şişli'li Muzaffer CENGİL'in davası 16 yıl sürmüş, halen sürmek-

tedir. Dava bittiği zaman açtığı 2.500.000 TL.'lık tazminat davası sonunda eline geçecek 6-7 milyon parayla müsadere edilen fotokopi makinası ve diğer eşyaları almak şöyle dursun belki bir top kağıt alabilecektir.

c) Balıkesir'in Merkez Kabakçı, Kesirven ve Gökköy halkının dönümlerce arazisi, Arsa Ofisi'nce istimlak edilmiş, bedel artırma davaları bitmiş, dava ve icra takipleri kesinleşmiş olmasına karşın iki yıldan beri paraları ödenmediği için, köylüler, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmuşlar amma hala paraları ödenmemekte, % 30 faizle ödenecek para da, alacaklarını karşılamayacak ve hakları eriyecektir.

İşte böyle konumlarda Devlet, Sosyal Adalet, Hak ve Hukuk gereği, hakkı zayii olan kişi ve kuruluşları, Anayasa'ya getirilecek hükümlerle korumalıdır.

Devlet, denetim görevini iyi yapamamış olması nedeniyle, daha sonra çıkarılan bir vergi borcu için, iflas eden tüccardan alacağını alamayanların ne kusuru vardır.

Açılmayan okul, kadrosunda aracı, hekimi, ilacı bulunmayan hastahane'nin yarattığı tıbbi olaylardan Devlet neden sorumlu olmayacak. Köyden, kasabadan gelirken olmayan, yapılmayan, açılmayan, tıkanan yol yüzünden hastahaneye yetişemeyen, ölen hasta ve buna benzer olaylardan, tıkanan trafiğin, bozuk yolun doğurduğu trafik kazalarından devlet niye sorumlu olmayacak.

Hukukumuz, böyle durumlarda, sorumluluklar doğacağını açıklarken hangi Yasa'mızda ve kimleri şimdide dek mahkum ettik.

Devlet, Yargı, Yargıç, Savcı, Yüksek Mahkemeler hangi yıl hangi olayda, uzayan ve bitmeyen davalar dolayısıyla ne zaman mahkum olmuştur.

Enflasyon faizi % 70'lerin hep üzerinde iken, Devlet'ten olan alacaklar % 30 faiz üzerinden, yıllarca sonra ödendiğinde bu zararı Devlet'in karşılaması gerekmez mi? Enflasyon faizi Türkiye'de % 70'lerin üzerine çıkmıştır. Bu yıllardan beri süregelmektedir. Yasal faiz % 30 üzerinden ödemeler yapılırken uğranılan zararlar, Devlet tarafından ödenmemektedir. Ülkede resmi faiz ile, enflasyon faizi arasında fark doğduğunda, bu konuda zarara uğrayan vatandaşlar, Anayasa'da bulunacak hükümlerle korunmalıdır.

12 YIL FAİZ ORANLARINI ARTIRMAYAN HÜKÜMETLER, ANAYASA SUÇU İŞLEMİŞ SAYILMALIDIR.

Yapılacak yeni Anayasa'ya göre, ülkede faiz oranlarını 12 yıldır artırıp, değiştirmeyen hükümetlerin her biri, Anayasa suçu işlemiş sayılmalıdır.

Kanunsuz alınan vergi, Devlet alacağı ve tazminatlar, hak sahiplerine iade edilirken, kademeli enflasyon faizi üzerinden ödeme yapmayan yetkililer, Anayasal bir suç işlemiş olmalı, yetkililer, sorumlular, cezai takibat ve tazminatlardan kurtulamamalıdır. Bu ülkeye, bunları sağlayan Anayasa hükmü getirilmelidir.

Yatırılan teminatlar, hak sahiplerine iade edilirken, yattığı süre içinde enflasyon faizi ile birlikte, Devlet iade etmezse, Devlet yine Anayasal bir suç işlemiş sayılmalıdır.

İşte sayamayacağımız kadar çok, **Devletin, düzenin, Yasa'ların, yargının, mahkemelerin ve sistemin getirdiği tüm haksızlıkları giderecek, önleyecek ve ödeyecek hükümleri taşıyan Anayasa maddeleri getirilmelidir.**

YARGI, DEVLET PROTOKOLÜNDE ÖNDE, EN ÖNDE OLMALIDIR.

Yargıyı, Devlet protokolünde, il ve ilçeler düzeyinde layık olduğu yerde temsil ettiren hükümler Anayasa'da bulunmalıdır. Yargının devleti oluşturan 3 güçten birisi, hatta birincisi olduğu düşünülerek, devlet protokolünde yerinin birinci sırada olduğu unutulmamalıdır. **Yargı Cumhuriyet Savcıları değil, Yargıç temsil etmelidir.** Bunlar Anayasa'da yer görmelidir.

DEVİRİM YASA'LARI NASIL KORUNUYOR

Anayasa'larımızda süregelen bir hüküm bulunmaktadır. Devrim Yasa'larının korunacağına ve bunların Anayasa'ya aykırı olduğu şeklinde anlaşılma ve yorumlar yapılamayacağına dair hükümler konulmuştur. 8 devrim Yasa'mız vardır. Bunlar;

1. Eğitim/Öğretim Birliği Yasası, 2. Şapka Giyilme Yasası, 3. Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Kapatılması Yasası, 4. Yurttaşlar Yasası'yla Kabul Edilen Evlenme İşleminin Evlendirme Memurlarınca Yürütüleceğine İlişkin Yasa, 5. Uluslararası Rakamların Kullanılması Yasası, 6. Yeni Türk Harflerinin Kabulü Yasası, 7. Efen-

di, Bey, Paşa, gibi sanların kaldırıldığına dair Yasa ve son olarak, 8. Bazı giyeceklerin giyilemeyeceğine ilişkin Yasa'dır.

ANAYASA'YI, ÜZERİNDE KIRK KOCASI BULUNAN HÜRMÜZ DURUMUNA GETİRMEMELİYİZ.

Şimdi eğri oturup doğru konuşalım. Bu Yasa'ların başta Anayasa olmak üzere diğer Yasa'larca veya yönetimlerce korunduğuna «evet» diyebilir misiniz? Eğitim ve Öğretim Birliği Yasası devam ediyor mu? Şapka giyme Yasası sürüyor mu? Tekke ve Zaviyeler, tekrar ot biter gibi türemediler mi Medeni nikah kalbura çevrilmedi mi? Efendi, Bey, Paşa sözlerinin hepsini bizler söylemiyor muyuz? Bazı giyeceklerin giyilemeyeceğine dair Yasa'yı, merkezi hükümetin göbeğinde, yetkililer, çiğnenmiş olarak görünce, Devlet, Hükümet, Yargı ne yapıyor? O zaman, kendi kendimizi aldatan böyle hükümleri Anayasa'ya koyarak, **Anayasa'yı, üzerinde 40 kocası bulunan Hürmüz haline çevirmiyor muyuz?** Bu açıdan, yeni yapılacak Anayasa'da, böyle kendi kendimizi aldatan hükümlere yer vermemeliyiz.

Yeni Anayasa'da yasama dokunulmazlığı da tekrar ele alınmalıdır. Dokunulmazlığın bu kadar geniş tutulmasının zararını hep yaşıyoruz. Parlamenterler, adi suçlarından dokunulmazlık kalkması ile kurtulamamalıdır. Adi suçlarda, nasıl, tazminat davaları, dokunulmazlık dinlemeden görülüp sonuçlanıyorsa, bu suçlarda takibat derhal açılmalı ve dokunulmazlık zırhı, bu suçların karşısına geçmemelidir.

Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının yazılması, Anayasa'da belirtilen kısa sürelerle sınırlandırılmalı, açıkca o süre içerisinde yazılmayan ve yayımlanmayan kararın verilmemiş sayılacağına dair hükümler getirilmelidir. Keza, idari ve adli davalarda, yürütmenin daddurulması, tehiri icra, ihtiyati tedbir, meslekten geçici önleme, toplatma gibi vs. olaylarında görüldüğü gibi, **Anayasa Mahkemesi'nede gördüğü dava dolayısıyla, yürürlüğün durdurulması konusunda açıkca yetki verilmelidir.**

Anayasa'da, Memurun Muhakemat Kanunu gibi yargının ve savcılarının yetkilerini kısıtlayan, erteleyen, özel tahkikat usulleri ve özel görevlendirilmiş tahkikat komisyonları ve Cumhuriyet Savcılarının tahkikatlara el koymasını ve sürdürmesini engelleyememelidir.

Yeni Anayasa'ya getireceğimiz hükümlerde, bugün 4. kuvvet dediğimiz Medya için (Basın hürdür, sansür edilemez) gibi doğru, ama olay çözmeyen ve sonuç vermeyen, vecizemsi maddelerden çekinmeli, medyanın özgürlüğünden görev sahasının belirlenmesine değin kısa ve özlü hükümler Anayasa'ya getirilmelidir.

Bizimde üyesi bulunduğumuz, Basın Konseyi'nin 1995 yılında yayınladığı raporu aşağıya aynen koyuyoruz.

SON 4 YILIN KARŞILAŞTIRILMASI

	1992	1993	1994	1995	TOPLAM
Öldürülen Gazeteciler	12(*)	8	1	4	25
Silahlı saldırıya uğrayan gazeteciler	15	5	6	-	26
Emniyet görevlilerinin saldırısına uğrayanlar	34	16	13	2	68
Parti yöneticilerinin saldırısına uğrayanlar	4	4	2	-	10
Kamu görevlilerinin saldırısına uğrayanlar	-	7	4	2	13
Üçüncü kişilerin saldırısına uğrayanlar	17	19	3	5	44
Evine ve arabasına bomba ve kurşun atılanlar	3	1	-	2	6
Gözaltına alınan gazeteciler	70	95	57	40	262
Tutuklanan gazeteciler	Bilgi yok	49	56	22	127
Saldırıya uğrayan gazete merkez ve büroları	7	7	9	8	33
Filmlerine ve fotoğraf makinesine el konulanlar	27	3	1	-	31
Fotoğraf makineleri kırılan gazeteciler	17	11	3	-	31
Gazete ve dergi bürolarında aramalar	1	22	22	15	60
Gazete matris ve kargosuna el koyma	1	1	3	1	6
Toplatma	Bilgi yok	194	172	77	443
Kapatma cezası verilen gazete ve dergiler	Bilgi yok	16	38	13	67
Kaçırma	-	-	2	4	6
Suikast girişimi	-	-	1	-	1

(*) 3 olayda ölen 3 kişinin gazeteci sayılması gerekip gerekmediğinde Basın Konseyi'nin tereddüdü vardır.

Şemada görülüyor ki, günümüz Türkiye'sinde, gazetelerin kapatılması, toplanması, gazete bürolarının aranması, gazetecilerin gözaltına alınması, tutuklanması, kaçırılması, öldürülmesi, onlarla değil, yüzlerle ifade edilen rakamlara varmıştır. Bu rakamlar karşısında, **Anayasa «Basın hürdür, sansür edilemez, diye hükümler var bunun dışında elimden birşey gelmez»** diyemez, seyirci kalamaz, seyirci kalırsa bu ülkenin Anayasası olamaz.

ANAYASA MAHKEMESİ'NDE ASIL ÜYE, YEDEK ÜYE TABİRLERİ KALDIRILMALIDIR.

Anayasa Mahkemesi'nin üyelerinin seçimi sırasında da, asıl üye, yedek üye tabiri yadırganmaktadır. Bu ikili tabirleri kaldırılmalı, doğrudan doğruya Anayasa Mahkemesi'ne Asıl Üye seçilmelidir.

Yine, Yüce Divan olarak görev yaptığı sırada bazı üyelerinin ceza mevzuatına, yakınlığı, uzaklığı nedeniyle ortaya atılan iddialar, **Anayasa Mahkemesi'nin üyelerinin seçiminde, YÖK'ü, Meclisi, Cumhurbaşkanlığı'nı kaldırdığımızda ve seçimi sadece Yüksek Mahkemeler ve Barolar Birliği'ne havale ettiğimizde sorun büyük bir oranda çözülecektir.**

MEMUR VE KAMU GÖREVLİSİNİ SUSMAYA ZORLAYAN HÜKÜMLER

Yeni yapılacak Anayasa, Devlet memurunun, en büyüğünden en küçüğüne kadar, ağzının kapanmasına neden olan, bugünkü mevzuatı ve uygulamayı doğuran hükümleri kaldırmalıdır.

Hiçbir devlet, memurunun ve kamu görevlisinin, başta yaşam hakkı olmak üzere, insanı insan yapan, temel haklar ve yurttaşlığın kendisine sağladığı, yurttaşla bütünleşen haklar ile, ülke demokrasisi konusunda görüş bildirmeyi önleyememelidir. Bu ülkenin yurttaşı, görevlisi yaptığı işin zararını, ülkeye verdiği büyük tehlikeleri, gördüğü eksikleri gerektiğinde yazarak, çizerek düşüncelerini açıklayabilmelidir. Bunları önleyen her hüküm, Anayasa'ca kaldırılmalıdır.

Ülkede, Demokrasiyi, insan haklarını, yargıyı, Türk Hukukunu ve onun sorunlarını ele alan ve zaman zaman bunları, bütün çıplaklığı ile açıklayan Anayasa Mahkemesi'nin Sayın Başkanı Yekta Güngör ÖZDEN'in tavrı, bu konuda açtığı çığır kamuoyunca onay-

lanmakta ve takdirle karşılanmaktadır. Bunun sürmesini ve bu zincir halkalarının artmasını diliyoruz.

Bu nedenle, insanlar, Kamu Görevlileri, hatta bu görevliler Yargıç, Cumhuriyet Savcısı, hatta hatta polis ve asker bile olsa hiçbir hüküm onların yurttaşlık hakkını ve yukarıda açıklanan doğrultuda, düşünce, yazma hakkını elinden alamamalıdır.

Uygulama o kadar geniş tutulmuştur ki, Yasa'lar susmayı emrediyormuş gibi yorumlanmaktadır. İdam Cezaları kaldırılmalı mıdır sorusuna, yanıt veremeyen, ülkenin Yargıcı'na, Savcısı'na, Yüksek Mahkeme üyesine sormak gerekir: «Yanıt vermenizi önleyen madde nerededir, hangi maddedir?»

Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşunun 34. yıl nedeniyle bize bu sempozyumda görüş bildirme olanağı sağlayan Mahkeme'nin Sayın Başkanı ve Yetkililerine teşekkür ediyorum. Sanıyorum ki uygulamadan gelen ve arkasında yılları bulunan bir avukat olarak, Türk Hukuku, Türk Yargısı, Türk Demokrasisi ve Anayasa Mahkemesi konusunda sıkıntılı bazı konuları önünüze serdim.

Dileğim odur ki, en kısa sürede, bir daha bu konulara girmeyelim, bu konular bir dahaki sempozyumda kalkmış ve tarih olmuş olsun. Saygılarımla.